

Szerzői jogsértés vagy csak művészi szabadság?

- Andy Warhol vs Lynn Goldsmith ügy tanulságai -

Bár Andy Warhol több, mint három évtizeddel ezelőtt elhunyt, mostanáig Amerika talán egyik legismertebb művészenek tekinthető. Az USA Legfelsőbb Bíróságának döntése, mely az Andy Warhol szellemi örökségét kezelő Andy Warhol Alapítvány és egy ugyancsak prominens rock fotós, Lynn Goldsmith jogvitájában született Amerika határain túl, más bíróságok megközelítési módjára is hatással lehet.

Az ügy tényállása szerint Lynn Goldsmith egy Princeről készült fotóját alakította át Warhol különböző művészi eszközökkel. Lynn Goldsmith szerzői jogdíjat követelt a felhasználásért a perben, míg a Warhol alapítvány úgy érvelt, hogy a kérdéses esetben a fotó felhasználása szerzői jog által védett módon történt, ugyanis az USA-ban egyik legismertebb szerzői jogi kivétel, az ún. „fair use” alá esik, miután a mű olyan mértékben átalakult, hogy egy saját jogán újat és szerzői jogilag védelemre érdemeset hozott létre Warhol.

A fotó eredetileg fekete fehér. Miután Prince kiadta a Purple Rain számát, a Vanity Fair különszámot szeretett volna Princenek szentelni és Andy Warholt kérte, hogy illusztrálja a szám címlapját. Warhol látta Goldsmith fotóját, engedélyt kért egyszerű felhasználásra, a fotót lilára festette, máshogy árnyékolta, így egész más benyomást tett az átalakított kép Princeről. Ezt a fotót tette közzé a Vanity Fair. Warhol azonban 15 egyéb további variációt is készített, ami Warholnál közismert, többször készít további változatokat. A jogokat halála után az Alapítvány kapta.

Miután Prince is elhunyt, a Vanity Fair újabb különszámot adott ki, és az Alapítvány ezúttal egy másik átalakított képet adott át. Goldsmith pedig ezzel szemben lépett fel szerzői jogsértést állítva. A Warhol Alapítvány válaszként pert indított Goldsmith ellen, egyfelől azt állítva, hogy jogtalan a több százezer dolláros jogdíj követelés, másrészt elvi okokból is, miután nemcsak Warhol számára, de **a teljes művészeti világ számára mindig is kiemelkedő jelentősége volt annak, hogy legyen tere a művészeknek, korábbi műveket felhasználni, inspirációt meríteni és hogy a művészi kifejezés szabadsága megfelelő védelmet kapjon bíróságok előtt is.**

Az ügy előzményének tekinthető, hogy zenei kérdésben az USA Legfelsőbb Bírósága korábban már a rock zene kontextusában, a 2 Live Crew ügy kapcsán már vizsgálta a szerzői jogi kivételek mozgásterét, amikor a Pretty Woman című számot Hairy Womanné átalakító rockbanda általi felhasználást szerzői jogilag védettnek nyilvánította, kimondva, hogy a paródia, a „fair use”, azaz a tisztességes felhasználás kivétele alá esik, miután a paródia, kritika szabadságát biztosítani szükséges, mert máshogy nem lenne egyáltalán lehetséges egy mű, egy kifejezőmód bírálata, kritikája, parodizálása.

A jelenlegi ügy annyiban tér el ugyanakkor az idézett zenei ügytől, hogy Warhol nem mond semmit a Goldsmith fotóról, csak felhasználja azt, ami egy fontos eltérés a két ügy között. Az USA Legfelsőbb Bíróságának kilenc bírója is rendkívül megosztott volt a kérdésben. Bizonyos bírókat meggyőztek a Warhol Alapítvány érvei, amely szerint alapvetően eltérő üzenetet közvetít Warhol képe, jelentése teljesen eltérő, és emiatt védelemre érdemes, társadalomkritika voltaképpen, míg a Goldsmith fotó csak bemutatja egyszerűen, hogy miként nézett ki Prince, és emiatt Warhol kifejezőmódja önálló védelemre érdemes, saját jogon, nem tekinthető egyszerű másolásnak.

Állításuk szerint a művészeti kifejezés szabadsága a tét, a művészet működését érinti a kérdés, miután a művészeknek biztosítani kell a lehetőséget, hogy reflektáljanak a korábbi művészeti alkotásokra.

A többségi döntés azonban végül Goldsmith jogi képviselőjének álláspontját fogadta el, mi szerint a kérdés nem az hogy Warhol zseni volt-e, hanem hogy kellett-e fizetnie Goldsmithnek szerzői jogdíjat. Azzal érveltek, hogy a szerzői jogsértések tömegének nyitna teret a Legfelsőbb Bíróság, ha a Warhol Alapítvány érvelése nyerne elfogadást.

A döntés érdekes ellentmondása azon túl, hogy egyelőre nem felbecsülhető hatással lehet a művészeti élet szabadságára és nem csak az USA határain belül, hogy míg a többségi álláspont képviselői egyfelől azt állítják, hogy nem művészeti kritikusok és nem feladatuk eldönteni, hogy mi művészi és mi nem az, ennek ellenére adott esetben közvetetten arra a következtetésre jutnak, hogy Amerika leghíresebb művészeinek a Prince fotón végzett átalakításai nem voltak kellően transzformatívak.